

van Eck, N. J., & Waltman, L. (2014). Visualizing Bibliometric Networks. In *Measuring Scholarly Impact*. Ed. by Y. Ding, R. Rousseau, & D. Wolfram. Cham: Springer International Publishing, pp. 285-320. https://doi.org/10.1007/978-3-319-10377-8_13.

Bartłomiej Włodarczyk
Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii
Uniwersytet Warszawski

Tekst wpłynął do Redakcji 2 lipca 2021 r.

Renata Aleksandrowicz: *Książka w życiu seniorów na początku XXI wieku*. Warszawa: Wydaw. Naukowe i Edukacyjne SBP, 2020, 278 s., (Nauka. Dydaktyka. Praktyka, 196), ISBN 978-83-65741-52-3.

W najnowszym raporcie Biblioteki Narodowej omawiającym stan czytelnictwa w Polsce¹ tematyka czytelnictwa seniorów jest potraktowana bardzo skromnie. Czytamy tam, że „najmniej czytelników jest wśród osób najstarszych – powyżej 60 lat 33%, a powyżej 70 lat tylko 22%”. Z raportu, który jest sprawozdaniem z niezwykle cennych i systematycznie prowadzonych od lat badań czytelnictwa, można jeszcze dowiedzieć się, że „lektura książek jest domeną kobiet”, co jest dobrze znanym stwierdzeniem i dotyczy ogółu społeczeństwa, ale z pewnością również grupy czytelników starszych. Do tego „wśród osób [czytających] z wyższym wykształceniem przeważają kobiety”. I jeszcze: „czytanie książek częściej deklarują mieszkańcy miast co najmniej półmilionowych (55%) oraz tych liczących 50-100 tys. mieszkańców (56%)”.

Wszystkie te stwierdzenia rozwija szczegółowo i dodaje wiele innych cennych informacji autorka świetnie udokumentowanej pracy o czytelnictwie seniorów, która składa się z dwóch części: pierwszej teoretycznej – o problematyce starości i życiu seniorów – oraz drugiej, która jest posumowaniem badań dotyczących zachowań lekturowych ludzi starszych.

Nie wchodząc w zagadnienia życiowe ludzi starszych, czemu poświęcona jest duża część pracy, w której autorka wykazuje szerokie przygotowanie teoretycznego, skupmy się na badaniach, które z pewnością są szczególnie interesujące dla środowiska bibliotecznego, jak też dla całego szeroko rozumianego rynku książki. Wyniki tych badań będą szczególnie przydatne wydawcom, którzy podejmują decyzje programowe o doborze tytułów, preferowanych w tej grupie odbiorców. Również w bibliotekach praca ta będzie pomocą przy decyzjach o zakupach książek do zasobów bibliecznych oraz o ich prezentacji dla grupy starszych i najstarszych użytkowników bibliotek.

¹ R. Chymkowski, Z. Zasacka (2021). *Stan czytelnictwa w Polsce w 2020 roku*, Warszawa.

Autorka przeprowadziła w latach 2008-2020 badania z udziałem 240 słuchaczy (164 kobiety i 30 mężczyzn) Uniwersytetu Trzeciego Wieku przy Uniwersytecie Wrocławskim, których w pracy określa jako „szczególną grupę czytelników, zarówno ze względu na wiek, jak i styl życia”. Respondentami były więc „osoby zamieszkujące w przestrzeni wielkowiejskiej, które ukończyły co najmniej 60 lat i zakończyły już działalność zawodową”, ale w dalszym ciągu podejmują aktywne działania w sferze intelektualnej, fizycznej czy społecznej. Grupa obejmowała głównie osoby z wykształceniem wyższym (61,6 %) i średnim (30,5 %), co charakteryzuje seniorów uczestniczących w życiu kulturalnym, prowadzących „aktywny styl życia”. Charakterystyczne jest, że „częściej doskwierał im brak niż nadmiar wolnego czasu”. W badaniach autorka, kierując się „analizą badań czytelnicznych i własnych obserwacji zachowań współczesnych odbiorców książki”, połączyła strategie ilościowe z analizą jakościową, co pozwoliło na wyprowadzenie wielu ciekawych wniosków.

Jednym z nich jest różnorodność wyborów czytelnicznych, nazwana tutaj eklektyzmem i opisana jako „łączenie zaciekawienia nowościami z respektem dla tradycji”, czego świadectwem jest „obecność w zestawach lekturowych klasyki czy niekomercyjnych utworów literatury współczesnej polecanych przez znawców, obok powszechnie czytanych, modnych, «na topie», lansowanych przez media bestsellerów, o których się mówi i które znać w pewnych kręgach wypada”.

W erudycyjnym wstępie autorka podkreśla, że brak jest „całościowych opracowań” badanej i omawianej przez nią problematyki. Przywołuje literaturę przedmiotu, obejmującą w większości publikacje zagraniczne i odnoszące się do sytuacji jeszcze z poprzedniego wieku, gdy uchwycona w pracy problematyka dotyczy początków wieku obecnego, czyli okresu, w którym następuje gwałtowna rewolucja technologiczna, która ma również wpływ na czytelnictwo osób starszych. Autorka zaznacza, że „w Polsce seniorzy jako odbiorcy książek nie byli dotąd przedmiotem naukowego opracowania i rzadko poddawani byli empirycznym badaniom czytelnicznym jako niezależna grupa wiekowa i społeczno-kulturowa”. Dlatego publikację należy uznać za pionierską w swojej dziedzinie, która z pewnością zachęci innych badaczy do rozwinięcia tematu, a problematyka czytelnictwa seniorów z pewnością obejmuje kolejne obszary badawcze, co pozwala oczekiwać na jej rozwinięcie w najbliższych latach. Do pracy dołączona jest bardzo obszerna bibliografia, potwierdzająca erudycję autorki i jej doświadczenie naukowe.

Renata Aleksandrowicz jest pracownikiem Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego i specjalizuje się w badaniach czytelnictwa. Od wielu lat prowadzi badania empiryczne czytelnictwa seniorów.

Praca została wyróżniona w tegorocznym konkursie na najlepszą książkę akademicką i naukową Academia, którego rozstrzygnięcie ogłoszono podczas największej imprezy targowej w Polsce czyli Warszawskich Targach Książki, które odbyły się we wrześniu w nietypowych, bo „połowych” warunkach spowodowanych pandemią, a więc nie we wnętrzach Pałacu Kultury i Nauki, lecz w jego najbliższym otoczeniu. Z pewnością pojawi się tam wielu czytających seniorów.

Piotr Dobrołęcki

Tekst wpłynął do Redakcji 25 sierpnia 2021 r.